

บทที่ 5

สรุปผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน: กรณีศึกษาโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อหลักจริยธรรม
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรม

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการเชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน โรงเรียนกรมสามัญศึกษา ในเขตบางพลัด จำนวน 248 ตัวอย่าง รวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถาม ทำการทดสอบเครื่องมือเพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์อัลฟา (Alpha Coefficients) จำนวน 30 ตัวอย่าง คำนวณค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ = 0.95

สำหรับการวิเคราะห์ผลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ได้แก่ 1) ทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติแบบ t-test, F-test และทดสอบค่าเฉลี่ยความแตกต่างรายคู่โดยวิธี LSD และ 2) ทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสถิติ Pearson Product Moment Correlation Coefficient ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สรุปผลการศึกษาดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ลักษณะส่วนบุคคล

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.0 และเพศชาย ร้อยละ 46.0 โดยมีการศึกษาในระดับชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 38.3 รองลงมา ชั้นปีที่ 6 ส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีอาชีพประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย ร้อยละ 36.7 รองลงมา รับจ้างทั่วไป มีส่วนน้อยที่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน และ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

ด้านความถี่ในการปฏิบัติศาสนกิจกับครอบครัว พบว่า มีความถี่ในการปฏิบัติศาสนกิจกับครอบครัว ในระดับบ่อย โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ไปทำบุญตักบาตรรองลงมา สวดมนต์ไหว้พระ/นั่งสมาธิ ไปไหว้พระตามวัดต่าง ๆ กับครอบครัว ไปทำบุญถวายสังฆทาน และไปฟังธรรมกับครอบครัวที่วัด และระดับไม่เคย คือ ไปรักษาศิลปปฏิบัติธรรมกับครอบครัวทุกวันพระ

ด้านความถี่ในการปฏิบัติศาสนกิจในโรงเรียน พบว่า มีความถี่ในการปฏิบัติศาสนกิจในโรงเรียนในระดับบ่อย โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สวดมนต์ไหว้พระ รองลงมาได้แก่ นั่งสมาธิ และระดับบ่อย จำนวน 3 ด้าน คือ การเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การเข้าค่ายคุณธรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อน (ชาย) และการเข้าค่ายคุณธรรมบวชชีพรานมณี (หญิง)

ด้านความถี่ในการปฏิบัติศาสนกิจกับชุมชน พบว่า มีความถี่ในการปฏิบัติศาสนกิจกับชุมชนในระดับบ่อย โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ทำบุญวันเข้าพรรษา/วันออกพรรษา รองลงมาได้แก่ การทำบุญเทศกาลวันสงกรานต์ร่วมกับชุมชน ทำบุญผ้าป่าสามัคคี การทำบุญเทศกาลขึ้นปีใหม่ร่วมกับชุมชน และน้อยสุด ทำบุญทอดกฐิน

ทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อหลักจริยธรรม

จากการศึกษาทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อหลักจริยธรรมในภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) โดยมีความคิดเห็นในด้านความซื่อสัตย์สุจริต สูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความประหยัด และ ด้านความรับผิดชอบ ตามลำดับ สรุปประเด็นได้ดังนี้

ด้านความมีระเบียบวินัย พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) โดยมีความคิดเห็นในระดับมาก คือ เยาวชนแสดงความเคารพเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่หรือครูอาจารย์โดยการก้มตัว รองลงมา ระดับมาก ได้แก่ เยาวชนประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม เยาวชนรู้จักปฏิบัติตนตามมารยาทในการเข้าสังคม เยาวชนรู้จักเคารพกฎเกณฑ์ กติกาของสังคม ด้วยความเต็มใจน้อยสุด เยาวชนแต่งกายถูกระเบียบของสถานศึกษาหรือถูกกาลเทศะตามสถานที่ต่าง ๆ

ด้านความรับผิดชอบ พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$) โดยมีความคิดเห็นในระดับมาก คือ เยาวชนมีความสามัคคีและจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รองลงมา ระดับมาก ได้แก่ เยาวชนเคารพในสิทธิของผู้อื่น เมื่อมีการนัดหมาย มาตรงต่อเวลา หรือมาสายใช้คำขอโทษ เยาวชนมีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนอย่างตั้งอกตั้งใจ เยาวชน

เมื่อทำผิดแล้ว กล่าวที่จะยอมรับผิดและไม่ทำความผิดซ้ำอีก เยาวชนช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคมอย่างไม่เห็นแก่ความยากลำบากน้อยสุด เยาวชนไม่เกียจคร้าน ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ด้านความกตัญญูทวดเวที พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) โดยมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ ได้แก่ เยาวชนดูแลเอาใจใส่ผู้มีอุปการคุณเมื่อ เจ็บป่วย รongลงมา ระดับมาก จำนวน เยาวชนช่วยเหลืองานบ้านของครอบครัว เยาวชนเคารพเชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ปกครอง เยาวชนไม่แสดงอาการและกิริยาที่ไม่เหมาะสมเมื่อถูกกล่าวตักเตือนจากบิดามารดา ครูอาจารย์น้อยสุด เยาวชนเคารพเชื่อฟังครูอาจารย์

ด้านความซื่อสัตย์สุจริต พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) โดยมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ เยาวชนไม่ลักขโมยสิ่งของผู้อื่นมาโดยไม่ได้รับอนุญาต รongลงมา ระดับมาก ได้แก่ เยาวชนไม่ทุจริตในเวลาสอบด้วยวิธีต่าง ๆ เยาวชนไม่โยนความผิดให้ผู้อื่นเมื่อกระทำผิด เยาวชนไม่เอาเปรียบผู้อื่นน้อยสุด เยาวชนไม่พูดโกหกผู้อื่น

ด้านความประหยัด พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ฟุ่มเฟือย ด้วยการซื้อสินค้ามีเยื่อหุ้มมาใช้ รongลงมา เมื่อมีเงินเหลือจากการใช้จ่าย เยาวชนรู้จักประหยัดคอดออม เยาวชนรู้จักประมาณการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เยาวชนมีวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบครอบน้อยสุด เยาวชนให้คุณค่ากับสิ่งของเครื่องใช้มากกว่าราคา

ทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรม

จากการศึกษาทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมในภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) โดยมีความคิดเห็นในด้านความชำนาญในการสอนปฏิบัติธรรมมากที่สุด รongลงมาได้แก่ การอบรมสั่งสอนจริยธรรม การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ความรู้ความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาและ ความเป็นผู้นำทางจิตใจตามลำดับ สรุปรายด้านได้ดังนี้

ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ พระสงฆ์ควรเป็นตัวอย่างในการเป็นผู้นำทางด้านศีลธรรม รongลงมา พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างด้านความประพฤติตามหลักพระธรรมวินัย พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และพระสงฆ์ควรประพฤติปฏิบัติตนโดยการสำรวมในที่สาธารณะเพื่อสร้างศรัทธากับผู้เคารพนับถือ

ด้านมีการอบรมสั่งสอนจริยธรรม พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ พระสงฆ์ควรสอนจริยธรรมในโรงเรียนให้เยาวชนมีความละเอียดต่อการทำผิดศีลธรรม รองลงมา พระสงฆ์ควรสอนหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกายและจิตใจต่อเยาวชน พระสงฆ์ควรสั่งสอนให้เยาวชนรู้จักความกตัญญูกตเวที พระสงฆ์ควรสอนให้เยาวชนเข้าใจถึงหลักกรรมกฎแห่งกรรมและ พระสงฆ์ควรสอนให้เยาวชนเห็นถึงบาป บุญ คุณโทษที่เกิดจากการกระทำที่ผิดศีลธรรม

ด้านมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ พระสงฆ์สามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนที่เข้าใจง่าย รองลงมา พระสงฆ์เขียนบทความธรรมะที่สามารถอ่านแล้วเข้าใจง่าย พระสงฆ์สามารถตอบคำถามที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนได้เป็นที่พอใจและพระสงฆ์สามารถใช้ภาษาธรรมะที่เข้าใจง่าย กับเยาวชน

ด้านมีความเป็นผู้นำทางจิตใจ พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ พระสงฆ์ควรส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น รองลงมา พระสงฆ์ควร ส่งเสริมหลักธรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเยาวชนดีขึ้น พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำการปฏิบัติสมาธิให้เยาวชนมีจิตใจที่สงบ และพระสงฆ์สามารถนำหลักธรรม (พรหมวิหาร 4 หิริโอตตปปะ คีล 5 และอิทธิบาท 4) มาขัดเกลาจิตใจเยาวชน

ด้านมีความชำนาญในการสอนปฏิบัติธรรม พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ พระสงฆ์มีความรู้ ความชำนาญในการถ่ายทอดประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรม รองลงมาได้แก่ พระสงฆ์มีความชำนาญการสอนปฏิบัติธรรมด้านการนั่งสมาธิ เดิน จงกรม พระสงฆ์มีความชำนาญในการจัดโครงการปฏิบัติธรรมให้กับเยาวชน และพระสงฆ์มีความรู้ ความชำนาญในวิธีการปฏิบัติธรรมอย่างลึกซึ้ง

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 เยาวชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล เพศ ชั้นปี อาชีพของผู้ปกครอง กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจในครอบครัว การปฏิบัติศาสนกิจในโรงเรียน การปฏิบัติศาสนกิจในชุมชนแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อหลักจริยธรรมแตกต่างกัน

ด้านเพศกับทัศนคติต่อหลักจริยธรรม พบว่า เพศของนักเรียนที่ต่างกันจะมีทัศนคติต่อหลักจริยธรรม ไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านชั้นปีที่ศึกษากับทัศนคติต่อหลักจริยธรรม พบว่า ชั้นปีที่ศึกษาของนักเรียนที่ต่างกันจะมีทัศนคติต่อหลักจริยธรรมต่างกัน โดย 1) นักเรียนในมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 มีทัศนคติต่อหลักจริยธรรมน้อยกว่า นักเรียนในมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 และ 2) นักเรียนในมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 จะมีทัศนคติต่อหลักจริยธรรมมากกว่า นักเรียนในมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านอาชีพผู้ปกครองกับทัศนคติต่อหลักจริยธรรม พบว่า อาชีพผู้ปกครองของนักเรียนที่ต่างกันจะมีทัศนคติต่อหลักจริยธรรมต่างกัน โดย 1) นักเรียนที่ผู้ปกครองอาชีพประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จะมีทัศนคติต่อหลักจริยธรรมมากกว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองอาชีพรับราชการและอาชีพรับจ้างทั่วไป 2) นักเรียนที่ผู้ปกครองอาชีพรับราชการจะมีทัศนคติต่อหลักจริยธรรมน้อยกว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน 3) นักเรียนที่ผู้ปกครองอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจจะมีทัศนคติต่อหลักจริยธรรมมากกว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองอาชีพรับจ้าง และ 4) นักเรียนที่ผู้ปกครองอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนจะมีทัศนคติต่อหลักจริยธรรม มากกว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองอาชีพรับจ้างทั่วไป

ด้านการปฏิบัติศาสนกิจกับทัศนคติต่อหลักจริยธรรม พบว่า ด้านการปฏิบัติศาสนกิจกับครอบครัว การปฏิบัติศาสนกิจในโรงเรียน และการปฏิบัติศาสนกิจกับชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อทัศนคติต่อหลักจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สมมติฐานที่ 2 เยาวชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล เพศ ชั้นปี อาชีพของผู้ปกครอง กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจในครอบครัว การปฏิบัติศาสนกิจในโรงเรียน การปฏิบัติศาสนกิจในชุมชนแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมแตกต่างกัน

ด้านเพศกับทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรม พบว่า เพศของนักเรียนที่ต่างกันจะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมต่างกัน โดยนักเรียนเพศหญิงจะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมมากกว่า นักเรียนเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านชั้นปีที่ศึกษากับทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรม พบว่า ชั้นปีที่ศึกษาของนักเรียนที่ต่างกันจะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมต่างกัน โดย 1) นักเรียนในมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา

จริยธรรม น้อยกว่า นักเรียนในมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 แต่มากกว่า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ 2) นักเรียนในมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 จะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมมากกว่า นักเรียนในมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านอาชีพผู้ปกครองกับทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมพบว่า มี อาชีพผู้ปกครองของนักเรียนที่ต่างกันจะมีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรม ไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านการปฏิบัติศาสนกิจกับทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมพบว่า การปฏิบัติศาสนกิจกับครอบครัว การปฏิบัติศาสนกิจในโรงเรียน และการปฏิบัติศาสนกิจกับชุมชน มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากผลการศึกษาดังกล่าวผู้ศึกษาได้เป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนผู้ศึกษาได้ประมวลผลการศึกษา เป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้
  - 1.1 โรงเรียนควรกำหนดนโยบายการศึกษาที่มีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เป็นองค์ประกอบหลัก เพื่อให้ทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
  - 1.2 จัดระบบงานและโครงสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของสถานศึกษา ให้ชัดเจน
  - 1.3 กำหนดคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของบุคลากรที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
  - 1.4 ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงาน พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างเป็นระบบ
  - 1.5 ขอความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างครู ผู้ปกครองและชุมชนมาช่วยพัฒนาจริยธรรม
  - 1.6 ประสานงานด้านการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ระหว่างสถานศึกษาองค์กรภาครัฐ และเอกชน บ้าน วัด ชุมชน ในลักษณะเครือข่ายการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

1.7 ของบประมาณสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จากกระทรวง
ศึกษาธิการ

1.8 จัดกิจกรรมด้านพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและต้องมีการจัดกิจกรรมโดยมีการบูรณาการแนวความคิดด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ เพื่อสร้างความตระหนักให้ครูทุกคนเห็นคุณค่าของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

1.9 ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ควรช่วยเหลือและให้การสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอย่างใกล้ชิด

2. ข้อเสนอแนะต่อพระสงฆ์ ผู้ศึกษาได้ประมวลผลการศึกษา เป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

2.1 พระสงฆ์ควรเป็นต้นแบบทางด้านความประพฤติที่ดีงาม ควรประพฤติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ให้เยาวชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ และในการสอน ต้องคำนึงถึงช่วงวัยของเยาวชนด้วย

2.2 พระสงฆ์ควรมีบทบาทเป็นผู้นำด้านการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เช่น การปฏิบัติสมาธิ เพื่อให้เยาวชนมีจิตใจสงบและโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น

2.3 พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการป้องกันเตือนให้เยาวชนรู้จักความไม่ประมาท และควรกล่าวถึงโทษของความประมาท โดยนำเหตุการณ์ปัจจุบันมาแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม

2.4 พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการส่งเสริมเชื่อมโยงให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและควรจัดกิจกรรมควบคู่ไปกับการให้ความรู้ เช่นการจัดค่ายคุณธรรม และต้องนำสื่อมัลติมีเดียมาประกอบการสอน เพื่อเป็นการจูงใจให้เยาวชนสนใจ

2.5 พระสงฆ์ควรมีบทบาทการอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและประเพณี ให้เยาวชนเกิดความรักหวงแหนและรู้จักช่วยเหลือสังคมโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาจริยธรรมในเยาวชน ของพระในเมืองและพระนอกเมือง

2. ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาจริยธรรมในเยาวชนของพระสงฆ์

3. ศึกษาความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ ต่อการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชน
4. ศึกษาความพึงพอใจของเด็กและเยาวชนที่มีการพัฒนาจริยธรรมต่อบทบาทของ

พระสงฆ์

จริยธรรม

5. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา